

‘દીલની વાતો’

—રસીક ઝવેરી

ગયે અઠવાડીયે મળેલા એક પત્રનો અહીં જાહેર રીતે જવાબ આપવાનું મન થાય છે. વાચકમીત્ર યુવાન છે. કંઈક દુભાયેલા છે, અકળાયેલા છે. લખે છે: ‘તમારી વાતો વાંચીને લાગે છે કે તમે તૃપ્ત છો. સંતોષી છો. જીંદગીથી ખુશ છો. મને તો મારી આસપાસ બધે દુઃખનું ધુમ્મસ છવાયેલું લાગે છે. આટલી નાની વયમાં જીવન કંટાળજનક લાગે છે. જીંદગી જીવવા જેવી નથી લાગતી. આમ કેમ થતું હશે?’

ઘણા જણને આવી વાતો કરતાં સાંભળું છું. મેં પોતે પણ જીવનમાં ઓછી અકળામણો નથી અનુભવી. વરસો પહેલાં ગોરખપુરમાં ‘નાથ સંપ્રદાય’ના એક સંત મળ્યા હતા. મારી એ વખતની અકળામણ જાણી કહે, ‘બેટા, આનંદનો ખજાનો તો આપણા દીલની સંદુકમાં જ પડ્યો છે. એને ખોલવાની જીવનકુંચી સાંપડે તો બસ, આનંદ આનંદ વરતાઈ રહે. દુનીયા આખી પોતાની પાસે જે નથી એનો વલોપાત કરે છે. સરવાળો કરવા જેવું જે ઘણું ઘણું હાથવગું છે એની સામે તો નજર સુધ્ધાં આપણે કરતા નથી. ઈશ્વરે આપણને બે સરસ આંખો, હાથ, પગ, મગજ, તંદુરસ્તી... કેટલું બધું આપ્યું છે! ઘણા અંધ છે, પંગુ છે, પાગલ છે, બીમાર છે. એ બધાને મુકાબલે આપણે કેવા સુખી છીએ. એ રીતે કદી તેં વીચાર્યું છે?’

એમના આ જીવનગણીતમાંથી મને એક નવી દૃષ્ટી જાણે લાધી ગઈ. શરુ કર્યો સરવાળાનો પાઠ અને એમણે ગણાવ્યા એવા આનંદના આંકડા ગોઠવવા માંડ્યા. ઘણી બધી અકળામણ ઓસરી ગઈ. આપણી પાસે જે છે, એની આપણને કદર નથી. હમણાંની જ વાત છે. થોડા દીવસ પહેલાં અચાનક મારા જમણા હાથનો અંગુઠો પાક્યો.

અપાર વેદના થાય. લખાય નહીં. મન બેચેન બેચેન. ત્યારે જ મને રોજના સાથી
અંગુઠાની કીંમત સમજાઈ.

1952-53માં **ગામદેવી** પર હું એક **વ્યવસાયી લાયબ્રેરી** ચલાવતો હતો. દુકાનમાં રીપેર કામ ચાલતું હતું. અચાનક કડીયાના હાથમાંથી તગારું છૂટી ગયું. ભીની **રેતી-સીમેન્ટ** ઉડી અને એક મોટું ચોસલું **મારી આંખમાં** અથડાયું. ડોળો આખો સીમેન્ટથી ભરાઈ ગયો. તરત દવાખાને ગયો. ડોક્ટર જુના મીત્ર. કહે, ‘આ તો સારું નથી લાગતું. આમાં મારું કામ નહીં.’ ટેક્સી કરી મને લઈ ગયા, આંખના નીષ્ણાત ડોક્ટર ‘**ડગન**’ પાસે. એ ભલા અનુભવી પારસીએ મને ખુબ હીંમત આપી. બંને આંખો દવાથી સારું કરી ખુબ ઝીણવટથી તપાસી. પછી મલમ લગાડી, બંને આંખો પર પાટો બાંધી દીધો. કહે, ‘દીકરા, ગભરાતો નહીં. અત્યારે કંઈ કહી શકતો નથી. ત્રણ દીવસ પછી પાટો ખોલીશું ત્યારે બરાબર સમજ પડશે કે કેટલું નુકસાન થયું છે. **ત્રણ દીવસ આંખો બંધ** રાખવાની. પાટો બીલકુલ ખોલવાનો નહીં.’

એ **ત્રણ દીવસ** અને **ત્રણ રાત** અંધાપામાં કાઢ્યાં. હજાર શંકાઓ મનમાં ઉઠતી, આંખો ખોઈ તો નહીં બેસું? એવો કારમો ભય રુંવાડે રુંવાડે છવાઈ ગયો. **ત્રણ દીવસમાં તેર ભવનું** જ્ઞાન થઈ ગયું. ઈશ્વરની અકળ ગતીનો અને પ્રાર્થના દ્વારા કેવી રાહત મળે છે એનો **પરચો** મળી ગયો. ચોથે દીવસે પાટો ખુલ્યો અને પ્રભુકૃપાથી પાછી નરવી દૃષ્ટી સાંપડી. **જોવાની** અને **જોરવાની** બંને **દૃષ્ટી** સાંપડી.

પેલા સંત પુરુષની વાત વધારે સ્પષ્ટ થતી ગઈ. જીવનનું તમામ દુઃખ હાથમાંના બરફની પેઠે જાણે ઓગળી ગયું. થયું : ‘અરે, જીંદગી કેટલી બધી જીવવા જેવી છે!’ આજે કોઈ અંધને જોઉં છું અને અનુકંપાથી અંતર છલકાઈ જાય છે. એ ગમે તેવો મેલોઘેલો હોય છતાં સ્નેહથી અને સમભાવથી એનો હાથ પકડી એને રસ્તો પાર કરાવવાનું કદી ચુકતો નથી. બીજાનું દુઃખ અનુભવવાની **આંતર-નજર**માંથી આપણાં

નાનાં નાનાં સુખની કદર કરવાની વૃત્તી કેળવાય છે. એ જ શું ખરી જીવનકુંચી નથી? એમાંથી આપણાં દુભાયેલાં ભાંડુઓની દુવા સાંપડે છે. અને દુવાની મુડી તો કેટલી મબલખ છે! એ મુડી તો આપણને ન્યાલ કરી દે.

થોડા દીવસ પહેલાંની જ વાત છે. અમે થોડા સાહીત્યકાર મીત્રો ફુટપાથ પર ઉભા વાતો કરતા હતા. ટુંકી વાર્તા વીશે ચર્ચા ચાલતી હતી. એક ડોસીમા રસ્તો ઓળંગવાની મથામણ કરી રહ્યાં હતાં. જરા આગળ વધે અને મોટરનો અવાજ સાંભળી પાછાં હઠી જાય. ધ્રુજતી જજર કાયા, મોં પર જીવનની યાતનાઓ જેવી અપરંપાર કરચલીઓ, ફાંટ્યાંતુટ્યાં લુગડાં ને મોટરની અપાર અવરજવરની અકળામણ. જાણે જીવતી જાગતી કરુણ વાર્તા જોઈ લ્યો. નજર પડી તોયે સૌ વાર્તાની ચર્ચામાં જ મસ્ત હતા! મારું અંતર વલોવાઈ ગયું ડોસીનો હાથ પકડી લીધો. કહ્યું, ‘ચાલ, મા! તને સામે પહોંચાડી દઉં.’ ખુબ ભરોસાપુર્વક એણે એની કંગાળ આંગળીઓ મારી હથેલીમાં સોંપી દીધી. રસ્તો પાર થઈ ગયો. એ કહે, ‘બેટા, ત્રણ દીવસથી ભુખ્યા જેવી છું એટલે કાયા વારંવાર લથડી પડે છે.’ મેં પુછ્યું, ‘કેટલા પૈસા જોઈએ છે ખાવા માટે?’ એ કહે, ‘પચીસ પૈસા. પંદર પૈસાની ચા અને દસ પૈસાની પાઉંરોટી. દાંત નથી. ચામાં ભીંજવી રોટી ખાઈ લઉં છું. ચા ના મળે તો પાણીથી ચલાવું.’ ખીસામાં હાથ નાખ્યો. હાથમાં અનાયાસ આવી ગઈ પાંચની નોટ. થયું, ડોસીના નસીબની હશે! આપી દીધી. કહ્યું, ‘માડી! વીસ દીવસ સુધી નીરાંતે ખાજે.’ બુઢીયા ગદ્ ગદ થઈ ગઈ. કદાચ કોઈએ એને આટલી રકમ એક સામટી નથી આપી. વાકાં વળી એણે મારા પગ પકડી લીધા. કહે, ‘આ તો પાંચની નોટ છે!’ મેં કહ્યું, ‘તારા નસીબની હશે. લઈ જા.’ એની આંખમાંથી આંસુની ધાર વહી ગઈ. કહે, ‘બેટા ! તેં મારી આંતરડી ઠારી. ઈશ્વર તને આનો અનેકગણો બદલો આપશે.’ મારે માથે દુવાનો હાથ ફેરવી, કપડાને છેડે નોટ બાંધી એ ચાલી ગઈ. ખુબ નાનો હતો ત્યારે માને ખોઈ બેઠો છું. જીંદગીભર એનો વસવસો રહ્યો છે. એક દુઃખી સ્ત્રીએ ‘બેટા’ કહી

માથે હાથ ફેરવ્યો ને જાણે પાંચ રુપીયાના બદલામાં પાંચ કરોડ મળ્યા હોય એવો આનંદ અંતરને અજવાળી ગયો!

એક બીજો પ્રસંગ યાદ આવે છે. ચોપાટીની રેતીમાં ભેળપુરીવાળા બેસે છે ત્યાં ફરતો હતો. ભીખમંગાની જમાતની એક નાની પાંચ—છ વરસની છોડી ગભરાટમાં રેતીમાં કંઈક ખોળ્યા કરે. ચોધાર આંસુએ રડે, કરગરે કે, ‘મારી આઠ આની પડી ગઈ છે. રેતીમાં જડતી નથી. મહેરબાની કરી કોઈ શોધવા લાગો. નહીં મળે તો મારી અમ્મા મને મારી નાખશે!’ કોઈ એની વાત કાને ના ધરે. કોઈ વળી મજાક કરે, ‘આ લોકો બડા બદમાશ હોય છે. જુઓ કેવો ઢોંગ કરે છે. આવડી અમથી છોડી!’ મને મારી પૌત્રી યાદ આવી ગઈ, એ સાચાંખોટાં આંસુ પાડે ને બે—પાંચ રુપીયા પલકવારમાં વટાવાઈ જાય છે. છોકરીનાં આંસુ જોઈ મનમાં અજંપો થઈ આવ્યો. ખીસામાંથી આઠ આના કાઢી આપી દીધા. થયું, સાચું બોલે છે કે ઢોંગ કરે છે એનો ન્યાય નથી કરવો. પણ એ વખતે એની આંખમાં જે રાહતનો છુટકારો દીઠો, આનંદની જે એક ઝલક દીઠી એથી મન તૃપ્ત થઈ ગયું. પાસે એક ભૈયાજી ઉભા હતા. કહે, ‘બાબુજી, તમે ખુબ સારું કર્યું. છોકરીના નીસાસાને પંપાળીને સાચા ધરમનું કામ કર્યું. ભગવાનને ચોપડે એની નોંધ રહેશે.’

આવાં આવાં નાનાં નજીવાં, દીલનો અવાજ સાંભળીને કરેલાં કામો, કેવી શાંતી બક્ષી જાય છે, આપણા મનને! એટલે પેલા વાચકમીત્રના પત્રના અનુસંધાનમાં લખવાનું થાય છે કે: ‘ભાઈ! જિંદગી ખુબ જીવવા જેવી છે. દુઃખનો અનુભવ તો પારસમણી જેવો છે. એના સ્પર્શે જ તો સુખની કદર કરવાની સુઝ આપણને સાંપડી શકે છે. દુઃખ નહીં હોય, તો ઝઝુમશું શેની સામે! એવા ઝંઝાવાતોનો સામનો કરવા માટે દીનદુઃખીયાની દુવા જેવું અમોઘ શસ્ત્ર બીજું એકેય નથી.’

અને ગોરખપુરના સંતના શબ્દો ફરી યાદ આવે છે: ‘આનંદનો ખજાનો તો આપણા દીલની સંદુકમાં જ પડ્યો છે. એને ખોલવાની જીવનકુંચી સાંપડે તો બસ, આનંદ જ આનંદ વરતાઈ રહે!’

સ્વ.-રસીક ઝવેરી

(સ્વ. રસીક ઝવેરી લીખીત ‘દીલની વાતો’ ભાગ-1નાં પાનાં : 40થી 45 પરથી સાભાર.. ..ઉ.મ..)

સાભાર અક્ષરાંકન-

ગોપાલ પારેખ—વાપી: Phone : 9898792836

Blog : <https://gopalparekh.wordpress.com>

@@@@@

‘સન્ડે ઈ.મહેફીલ’ – વર્ષ : સોળમું – અંક : 461- September 13, 2020

‘ઉંઝાજોડણી’માં અક્ષરાંકન ગોપાલ પારેખ – ghparekh414@gmail.com

@@@@@

Download Earlier SeMs :

<https://www.gujaratilexicon.com/gujarati-literature-ebooks/sundayemahefil/>

@@@@@

Have you ever visited : <http://www.gujaratilexicon.com> ?

More than 3,94,83,000 Gujarati Language lovers have visited <http://www.gujaratilexicon.com>

More than 1,76,46,000 have visited Digital Bhagwadgomandal
<http://www.bhagwadgomandal.com>

More than 11,26,000 have visited Lokkosh
<http://lokkosh.gujaratilexicon.com>

More than 13,50,000 have visited Global-Gujaratilexicon
<http://global.gujaratilexicon.com>

@@@@@@

ગુજરાતી ભાષાની આવી,સર્જયેલી અને સર્જતી , પ્રશીષ્ટજીવનપોષક- કૃતીઓ
વાંચવાનો શોખ અને અવકાશ હોય તો, તમારું પુરું નામ ,આઈડી ,સરનામું ,કોન્ટેક્ટ

નંબર.. વગેરે માહિતી લખી અમને ઈ મેલ.લખજો..

તમને પણ અમારી આ 'સન્ડે ઈ','મહેફીલ. દર પંદર દીવસે એક મેલ સાથે

આમ ,પીડીએફરુપે મળતી રહેશે..

—ઉત્તમ ગજ્જર - uttamgajjar@gmail.com અને

—મૈત્રી શાહ - maitri@gujaratilexicon.com

@@@(@@)@@@

461. DIL_ni_VAATO-RASIK_ZAVERI-SeM-13-09-2020

@